

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Mart - 2024

Sayı 33

İçindekiler

YAŞAM HAKKI	2
İŞKENCE YASAĞI.....	6
ADİL YARGILANMA HAKKI.....	10
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	16
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	28

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1. K. J. ve diğerleri / Rusya ¹Kararı

Öz: *Başvuru; Rus makamlarının S.K., K.J. ve C.C. isimli üç Kuzey Kore vatandaşı hakkında verdiği sınır dışı kararı ile ilgilidir. Başvuranlar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (“AİHS veya Sözleşme”) 2. ve 3. maddelerine dayanarak Kuzey Kore’ye gönderilmeleri halinde ölüm tehlikesi ve işkence ile karşılaşacaklarını iddia etmişlerdir. Bu şikâyetlerin yanı sıra başvuranlar Sözleşme’nin 5. maddesine dayanarak keyfi bir biçimde özgürlüklerinden yoksun bırakıldıklarını ileri sürmüşlerdir.*

Başvuranlar, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (“KDHC”) vatandaşları K.J. ve C.C. ile bir başka KDHC vatandaşı olan S.K.’yı temsil eden ve bir sivil toplum kuruluşu olan İnsan Hakları Enstitüsü’dür (“IHR”).

Başvuranlar K.J. ve C.C. Rus karasularında yakalanmış ve yasadışı balıkçılık yapmaları nedeniyle suçlu bulunmuşlardır. K.J. ve C.C. Nisan 2019’da Rusya’da sırasıyla iki yıl ve iki yıl bir ay hapis cezasına çarptırılmıştır. K.J. Ocak 2020’de serbest bırakılmış ancak ardından Kuzey Kore’ye sınır dışı edilmek üzere tutuklanmasına karar verilmiştir. K.J. tutukluluk için azami iki yıllık sürenin ardından serbest bırakılmıştır. C.C.’nin de benzer şekilde, Şubat 2020’de sınır dışı edilmek üzere tutuklanmasına ve Şubat 2022’de serbest bırakılmasına karar verilmiştir.

S.K. ise Eylül 2019’da Vladivostok’taki Uzak Doğu Federal Üniversitesinde eğitim görmeye başlamıştır. S.K. Vladivostok’a yerleştikten bir yıl sonra, yardım için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (“BMMYK”) ofisiyle iletişime geçerek sığınma başvurusunda bulunmaya karar vermiştir. S.K. yardım talebinde bulunduktan sonra kendisi ve irtibat kurduğu kişi Kuzey Koreli yetkililer tarafından taciz edilmiştir. S.K.’yı temsil eden İnsan Hakları Enstitüsü, S.K.’nın 10 Eylül 2020 tarihinde Rusya’nın uzak doğusunda bulunan Artyom kasabasında polis tarafından yakalandığını ve Rusya Federal Güvenlik Servisi görevlileri tarafından Kuzey Kore konsolosluk görevlilerine teslim edildiğini iddia etmektedir. Aynı gün AİHM, Rus Hükûmetine S.K.’nın Kuzey Kore’ye sınır dışı edilmesine izin vermemesi için geçici tedbir kararını bildirmiştir.

Fiilen ortadan kaybolduğu için S.K. ile iletişime geçen BMMYK yetkilisi S.K.’nın kaçırıldığı şüphesiyle cezai soruşturma başlatmış ancak sonuç alamamıştır.

Başvuranlar K.J. ve C.C. sırasıyla Temmuz ve Eylül 2022 tarihlerinde Rusya’dan ayrılarak Güney Kore’ye gitmişler ve Seul’de (Güney Kore) ikamet etmektedirler.

¹ K. J. / Rusya Kararı, no. 27584/20 ve 39768/20, 19 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231609>

Başvuranlar, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerine dayanarak Kuzey Kore'ye gönderilmeleri halinde ölüm tehlikesi ve işkence ile karşılaşacaklarını iddia etmişlerdir. Bu şikâyetlerin yanı sıra Sözleşme'nin 5. maddesine dayanarak başvuran K.J. keyfi bir biçimde uzun süreli olarak gözaltında kaldığını iddia etmiştir; İnsan Hakları Enstitüsü ise S.K.'nın 10 Eylül 2020 tarihinde hukuka aykırı olarak gözaltına alındığını ileri sürmüştür.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AİHM veya Mahkeme”) Değerlendirmesi

AİHM ilk olarak, K.J. ve C.C.'nin 2022'den beri Seul'de ikamet ettiklerini belirtmiş ve bu nedenle Kuzey Kore'de ölüm veya kötü muamele riski iddiasıyla ilgili başvurularının incelenmesine devam edilmesinin artık haklı olmadığına kanaat getirmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, başvurunun bu kısmını kayıttan düşmüştür.

Ardından Mahkeme kararında, bir bireyin gideceği ülkede ölüm cezası, işkence veya insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza görme riskiyle karşı karşıya kalacağına inanmak için önemli gerekçelerin bulunduğu durumlarda, Sözleşmecî Devletin bu kişiyi sınır dışı etmeme yükümlülüğü olduğunu yinelemiştir.

Mahkemeye göre, S.K., Kuzey Kore'ye geri gönderildiği takdirde, geri dönenlere yaygın olarak uygulanan ölüm cezası ve sığınma başvurusunda bulunduğu için misilleme olarak işkence görme riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, saygın uluslararası kuruluşların raporlarıyla teyit edilmiş ve buna Hükûmet tarafından itiraz edilmemiştir. Mahkeme, Rus makamlarının geri gönderilmesi halinde S.K.'nin karşılaşacağı riskleri incelemek üzere anlamlı hiçbir adım atmamış olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda İnsan Hakları Enstitüsü; S.K.'nin kayıp olduğunu belirterek, Kuzey Koreli yetkililerin onu ya Kuzey Kore'ye geri kaçırdıklarını ya konsoloslukta iletişimsiz tutmuş ya da öldürmüş olması gerektiğini ileri sürmüştür.

Sonuç olarak Mahkeme, S.K.'nin gerçek bir işkence veya ölüm riski altında bulunduğunu ve Rus yetkililerin S.K.'nin Kuzey Kore yetkililerine teslim edilmesinden sorumlu olduklarını belirterek Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

5. madde yönünden yaptığı incelemede ise Mahkeme; K.J.'nin şikâyetiyle ilgili olarak Rus makamlarının, sınır dışı edilmeyi beklerken K.J.'nin gözaltında tutulmasını gözden geçirmek için hiçbir adım atmadığını, özellikle geçen zamana rağmen sınır dışı edilmesinin gerçekçi olup olmadığını değerlendirmede gözlemlemiştir. Dolayısıyla Mahkeme'ye göre bu gözaltı, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesini ihlâl etmiştir. Mahkeme, sınır dışı edilmeyi beklerken Rusya'da gözaltında tutulan yabancı uyrukluların, gözaltı nedenlerinin ve yasallığının ulusal mahkemeler tarafından gözden geçirilemediğini zaten tespit etmiş olduğunun da altını çizmiş,

bu davada da aynı durumun geçerli olmaması için bir neden görememiş ve dolayısıyla Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin de ihlâl edildiğine karar vermiştir. Son olarak Mahkeme S.K.'nin şikâyetiyle ilgili olarak S.K.'nin 10 Eylül 2020 tarihinde polis tarafından yakalanması işleminin herhangi bir yasal zemini bulunmadığını belirterek hukuka aykırı olduğunu değerlendirmiş ve Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme; başvuran S.K. bakımından Sözleşme'nin 2., 3. ve 5. maddelerinin ihlâl edildiğine ve S.K.'ya 30.000 avro (EUR) manevi tazminat ödenmesine, başvuran K.J. bakımından ise Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlâl edildiğine ve K.J.'ye 7.800 avro (EUR) manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

2

İŞKENCE YASAĞI

2. V. I. / Moldova Cumhuriyeti² Kararı

Öz: Mahkeme, hafif zihinsel engeli bulunan ve yetim bir çocuk olan başvuranın rızası dışında beş ay boyunca psikiyatri hastanesinde tutulması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin usul ve esas yönünden ihlâl edildiğine, ayrıca Sözleşme'nin 3. maddesi ile birlikte 14. maddesinin ve bu maddelerle birlikte 13. maddesinin de ihlâl edildiğine karar vermiştir.

1998 doğumlu başvuranın annesi ve babasını kaybetmesi üzerine bulunduğu yer belediye başkanı 2012 yılı sonunda başvuranın vasisi ve yasal temsilcisi olmuştur. Hafif bir zihinsel engeli olduğu düşünülen başvuran 2013-2014 eğitim yılında yatılı okulda kalmış ancak 2014 yılı mayıs ayının sonunda okul yönetimi belediye başkanından başvuranın yaz tatilinde kalabileceği bir yer bulmasını istemiştir. Birkaç gün sonra bir doktor başvuranı görmeden onu psikiyatri hastanesine sevk etmiştir. Tehlike Altındaki Çocukların Korunması Komitesi, başvuranın özel bir klinikte tedavi görmesini ve daha sonra yerel bir bakımevine yerleştirilmesini önermiştir. Bunun üzerine belediye başkanının emriyle hastane çalışanları tarafından başvuran rızası dışında psikiyatri hastanesine yatırılmış ve iddiasına göre kendisine yaz okuluna götürüldüğü ve hastanede sadece üç hafta kalacağı söylenmiştir. Ancak üç haftanın sonunda kimse başvuranı almak için gelmemiştir.

Hastane yönetimi belediye başkanından başvuranı hastaneden almalarını talep etmişse de başvuran iki ay sonra yetişkin psikiyatri birimine geçene kadar aynı birimde kalmaya devam etmiştir. Beş ay sonra başvuranın kuzeni vasisi olarak atanmış ve onun gözetiminde taburcu olmuştur. Tıbbi kayıtlara göre başvurana sakinleştiriciler, nöroleptikler, aşırı sakinleştirici dozlarına karşı ilaçlar ve kalp ilaçları verilmiştir.

Başvuran, kendisine konulan teşhise ve yatılı tedavi uygulanmasına karşı suç duyurusunda bulunarak yetkililerin kendisini psikiyatri hastanesine terk ettiğini ve yaşına ve teşhisine rağmen sakinleştirici ve nöroleptik ilaçlar almaya zorlandığını bunun sonucunda da hayati tehlike arz eden nöroleptik malign sendrom geliştiğini savunmuştur. 2015 yılının başında açılan soruşturmayla belediye başkanı hakkında ihmal nedeniyle iddianame hazırlanarak kamu davası açılmışsa da belediye başkanı dava sonucunda tüm suçlamalardan beraat etmiştir.

Başvurana hastanede ilaç verilmesi nedeniyle işkence ve kötü muamele suçlamasıyla yürütülen soruşturma ise takipsizlikle sonuçlanmıştır. Savcılık, başvuranın psikiyatri hastanesine kabulünün başvuranın aydınlatılmış rızasına ve vasisinin yazılı onayına dayandığını, hastaneye yerleştirilmesinden dolayı psikolojik travma yaşadığına ya da diğer

² V. I. / Moldova Cumhuriyeti Kararı, no. 38963/18, 26 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231739>

hastalar veya personel tarafından herhangi bir şiddete maruz kaldığına dair bir belirti olmadığını belirtmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, 3. madde yönünden yaptığı incelemede, yetkililerin başvuranın psikiyatri hastanesine yerleştirilmesinin hangi koşullarda gerçekleştiğini ve özellikle yasal güvencelerin sağlanıp sağlanmadığını araştırmadıklarını kaydetmiştir. Mahkeme özellikle, başvurunu görmeden hastaneye sevk eden doktorun bilgisine başvurulmadığına dikkat çekmiştir.

Mahkeme'ye göre her iki yargı sürecinde de yetkililer, başvuran için travmatik sonuçlar doğmadığı kanaatine varmış ve ölçülebilir bir travmanın bulunmadığına dolayısıyla kovuşturmanın gerekli olmadığına karar vermiştir. Ancak bu değerlendirmeler tedavinin yapıldığı hastaneye bağlı doktorlar tarafından yapıldığı için tarafsızlıktan yoksundur. Ayrıca başvuranın yetişkinler bölümünde kaldığı süre boyunca diğer hastalar tarafından şiddete ve cinsel istismara maruz kaldığı iddiaları soruşturulmamıştır.

Bu nedenle Mahkeme, çok sayıda unsura rağmen başvuranın kötü muamele iddialarını yerel makamların etkili bir şekilde soruşturmadıklarına kanaat getirmiştir. Ayrıca yerel makamlar başvuranın savunmasızlığını ya da yaşını dikkate almamışlardır. Bu nedenle Sözleşme'nin 3. maddesi usul yönünden ihlâl edilmiştir.

3. maddenin esası bakımından yaptığı değerlendirmede AİHM, kimyasal sakinleştirici kullanımına ilişkin yasal hükümler ve güvenceler bulunmadığına ayrıca çocuk ile vasisi arasında bir anlaşmazlık olması durumunda, özellikle hastaneye yatışın bir süreyle sınırlı olmadığına başvuran gibi kişilerin rızalarına aykırı olarak tutulmalarının bağımsız bir şekilde gözden geçirilmesine veya izlenmesine izin verecek güvenceler bulunmadığına dikkat çekmiştir. Bu nedenle Mahkeme, Moldova'daki yasal çerçevenin, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak, Devletin genel olarak zihinsel engellilere ve özel olarak da ebeveyn bakımından yoksun çocuklara, bütünlüklerinin ihlâl edilmesine karşı koruma sağlayan bir sistem kurma ve etkin bir şekilde uygulama yükümlülüğüne uygun olmadığını tespit etmiştir.

14. maddenin ihlâli iddiası bakımından Mahkeme, Birleşmiş Milletler Özel Raportörlerinin, Moldova Cumhuriyeti'nde zihinsel engelli kişilerin, özellikle de çocukların, herhangi bir tıbbi gereklilik olmaksızın psikiyatrik kurumlara yerleştirilmesi şeklinde sistematik ayrımcılığa maruz kaldıklarını sürekli olarak rapor ettiklerini gözlemlemiştir. Bu raporlara göre, engelli kişilerin anormal olarak algılanması yaygındır ve bu durum, sosyal destek hizmetlerinin eksikliğinin de etkisiyle psikososyal engelli çocukların çoğunlukla hastaneye yatırılmasına neden olmaktadır. Başvuranın davasında da okul idaresi, doktor, vasi,

çocuk koruma yetkilisi ve hastane doktorları gibi, başvurana karşı yasal bakım yükümlülükleri bulunan çeşitli makamların, hiçbir tedavi amacı olmamasına rağmen, başvuranın hastaneye yatırılmasını hep birlikte kabul ettiklerini gözlemlemiştir. Bu nedenlerle Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesi ile birlikte Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlâl edildiği sonucuna varmıştır.

Öte yandan AİHM, ilgili yasaların somut davadaki gibi Sözleşme'nin 3. ve 14. maddesi yönünden mağdur olduğunu ileri süren zihinsel engelli çocuklar için etkili bir hukuk yolu sunmadığını tespit ederek Sözleşme'nin 13. maddesinin de ihlâl edildiğine karar vermiştir.

3

ADİL
YARGILANMA
HAKKI

3. Đurić / Sırbistan³ Kararı

Öz: Başvuru, başvuranın daha önce yaşanan silahlı çatışmanın ardından geride bırakılan bir patlayıcı maddenin elinde patlaması sonucu küçük yaşta ciddi şekilde yaralanmasının ardından birtakım yardımlardan faydalanması amacıyla “savaş malulü sivil bir kişi” statüsünün tanınması talebiyle idari makamlara ve yerel mahkemelere yapmış olduğu başvurunun reddedilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlâl edildiği şikâyetine ilişkindir.

Başvuran 1996 yılında, 13 yaşındayken, Valjevska Kamenica'daki Tripkovići mezrasında yol kenarında oynarken bulunduğu ve önceki silahlı çatışmalardan sonra geride bırakıldığını düşündüğü üç adet patlayıcı başlıklardan bir tanesini metal bir testereyle ikiye bölmeye çalışırken başlık elinde patlamış ve başvuran ciddi bedensel yaralanmalara maruz kalmıştır. Başvuran patlama sonucu, sol gözünü ve sol elinin üç parmağını kaybetmiş ve sağ gözünde ciddi hasar meydana gelmiştir.

Başvuran 2006 tarihinde başvuranın “savaş malulü sivil bir kişi” olarak tanınması ve bu statü sonucu sağlanan birtakım yardımlardan yararlanması talebiyle, idari makamlara başvurmuştur; fakat idari makamlar birçok kez farklı tarihlerde başvuranın talebini yazılı delil sunmaması gerekçesiyle reddetmiştir. Diğer yandan, yerel mahkemeler de başvuranın talebine ilişkin idari makamların vermiş olduğu kararı onamış ve ayrıca başvuranın sözlü duruşma talebini reddetmiştir. Başvuranın Anayasa Mahkemesine yapmış olduğu başvuru, 2016 yılında kısmen kabul edilmiş; fakat adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddiası yönünden reddedilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, mevcut davada, kişilere ‘savaş malulü sivil bir kişi’ statüsünün tanınmasının Sırp Hukukunda yazılı delil koşuluna dayandığını ve bu kuralın da katı bir şekilde pratikte uygulandığını tespit etmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, başvuranın talebini inceleyen yerel mahkemelerden birinin 1 Ekim 2008 tarihli bozma kararında başvuran için bu kuralın somut olayın koşullarında esnek bir şekilde uygulanabileceğini belirttiğini hatırlatmıştır.

Mahkeme, özellikle 21 Mart 2006 tarihli polis raporunun başvuranın “barış zamanı maluliyet durumunu” doğrulamak amacıyla düzenlendiğine ve bu raporda söz konusu patlayıcı başlıkların kaynağının bilinmediğinin belirtildiğine; ancak patlayıcı başlıkların gerçekten de

³ Đurić / Sırbistan Kararı, no. 24989/17, 06 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230707>

önceki savaşlardan sonra geride bırakıldığının kabul edildiğine işaret etmiştir. Mahkeme, bu raporun, ilgili makamlar tarafından detaylıca incelenmesinin açıkça gerektiği halde, idari makamların ve yerel mahkemelerin söz konusu raporun olay tarihinde değil de 2006 yılında düzenlenmesi nedeniyle delil olarak kabul edilmediğini tespit etmiştir. Mahkeme'ye göre bu durum başvuranı, talebinin gerektiği gibi incelenmesi konusunda hem hukuki hem de fiili bir yetersizlikle karşı karşıya bırakmıştır. Öte yandan Mahkeme, somut olaya mahsus olmak üzere; yerel mahkemelerin sözlü bir duruşmada ve başvuranın veya yasal temsilcisinin huzurunda, 29 Kasım 2006 tarihli polis ifadesinde adı geöen ve ilgili diğer ayrıntıları sunabilecek olan emekli polis memurunu dinlemiş olması gerektiğini belirtmiştir.

Yukarıda belirtilen bulgular ışığında, Mahkeme, somut olayda incelenmesi gereken delillerin idari makamlar ve yerel mahkemeler tarafından usulden reddedilmesi nedeniyle başvuranın adil yargılanma hakkına sahip olmadığı ve sözlü duruşma talebinin reddedilmesi hususu da dâhil olmak üzere, kendisini önemli bir dezavantaja sokmayacak koşullar altında davasını sunması için başvurana makul bir fırsat tanınmadığı gereköesiyle, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

4. Boşkoöeviö / Sırbistan⁴ Kararı

Öz: *Dava başvuranın ödenmemiş ücretlerle ilgili olarak lehine verilen bir yerel mahkeme kararının uygulanmaması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda bulunmasından kısa bir süre sonra, genel müdürünün kendisine görevlerini yerine getirmediği ve işten çıkarılma riskiyle karşı karşıya olduğu konusunda uyarıda bulunan bir mektup göndermesinin Sözleşme'nin 34. maddesini ihlâl ettiği şikâyetleriyle ilgilidir.*

Başvuran 1952 doğumlu bir Sırp vatandaşı olup Kosova'da yaşamaktadır ve 2017 yılında emekli olana kadar Kosova'daki şar Dağları Milli Parkı'nda şoför olarak öalışmıştır. Başvuranın 2005 yılında ücretinin "Kosova ödeneği" (Kosova'da yaşayan ve öalışan tüm devlet öalışanları için çift maaş) dikkate alınarak ödenmesi hususunda yaptığı talep, 2009 yılında Sırp mahkemeleri tarafından kabul edilmiştir. Buna göre, yerel mahkeme başvurana yaklaşık 4800 avro (1 Haziran 2006 ve 30 Eylül 2007 tarihleri arasında Kosova ödeneğine göre ödenmemiş olan ücret farkı) ve yargılama masrafları için 900 avronun ödenmesine hükmetmiştir. Bununla birlikte, borölu işveren aralarında başvuranın da olduğu biröok işöiye lehlerine verilmiş mahkeme kararlarının icra prosedüründen feragat etmeleri durumunda ödenmemiş ücret alacaklarının kendilerine ödeneöeğini bildirmiş ve bunun için bireysel feragat anlaşmaları

⁴ Boşkoöeviö / Sırbistan Kararı, no. 37364/10, 05 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231336>

imzalamayı teklif etmiştir. 20 Mayıs 2010 tarihinde, başvuran, borçlu işveren idaresine, Temmuz 2009'dan itibaren alacaklı olduğu ödenmemiş ücretleri alabilmek için yukarıda bahsedildiği şekilde bir sözleşmeyi imzalamaya zorlandığını ancak bu kadar çaresiz bir mali durumda olmasaydı teklifi kabul etmeyi asla düşünmeyeceğini ve böyle bir sözleşme ile bir kısım haklarından feragat etmek zorunda bırakılmasının kendi iradesi dışında olduğunu belirten bir şikâyette bulunmuştur. Bununla birlikte başvuran 21 Mayıs 2010 tarihinde anılan feragat sözleşmesini (kararda yer verildiği şekliyle “Mahkeme Kararının Uygulama Yöntemi Hakkında Sözleşme”) imzalamış ve 25 Mayıs 2010 tarihinde lehine verilen mahkeme kararının icra prosedüründen feragat etmiştir.

9 Temmuz 2010 tarihinde, mevcut başvurunun Mahkeme'ye sunulmasından bir süre sonra, başvuran, borçlu işverenin temsilcisi olarak görev yapan genel müdürü tarafından imzalanmış ve resmi mühürle tasdik edilmiş olan bir bildirim almıştır. Söz konusu bildirimle başvuranın şirketin işleri hakkında Mahkemeye şikâyette bulunmak, Hükûmet üyeleri arasında suçlayacak birini aramak ve bunu müdüre danışmadan yapmak, Mahkeme'ye sunduğu belgelerin bir kopyasını gizlilik gerekçesiyle açıklamayı reddetmek suretiyle istihdam görevlerini yerine getirmediği ifade edilmiş ve aynı şekilde devam etmesi halinde başvuran, herhangi bir başka bildirimle ya da disiplin soruşturmasına gerek olmaksızın görevden alınacağı konusunda uyarılmıştır. Daha sonra başvuran bahsi geçen feragat sözleşmesine karşı anayasal itirazda bulunmuş ancak bu itiraz Sırp Anayasa Mahkemesi tarafından 2014 yılında esasa ilişkin bir inceleme yapılmaksızın, taraflar arasında bir özel hukuk sözleşmesi olduğu ve bu sözleşmeye itiraz edilemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvuran, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesine dayanarak, lehine verilen nihai yerel mahkeme kararının uygulanmamasından ve ödenmemiş ücretlerinin ödenmesi için işvereniyle kendi iradesi dışında sözleşme imzalamak zorunda bırakılmasından şikâyet etmiştir. Ayrıca başvuran AIHM'e başvuruda bulunmasından kısa bir süre sonra, genel müdürünün kendisine görevlerini yerine getirmediği ve işten çıkarılma riskiyle karşı karşıya olduğu konusunda uyarıda bulunan bir mektup göndermesinin Sözleşme'nin 34. maddesini ihlâl ettiğini iddia etmiş ve borçlunun bir “*Hükûmet kuruluşu*” olması nedeniyle davalı Devletin borçlunun eylemlerinden sorumlu olduğunu ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

i. Adil Yargılanma Hakkı

Somut davada Mahkeme, Kosova'ya yapılan tüm atıfların ister toprak ister kurumlar ya da nüfus olsun, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı Kararı ile tam uyum içinde ve Kosova'nın statüsüne hanel getirmeksizin anlaşılacağı kaydını düştükten sonra, normalde öncelikle davanın Sırbistan'ın yargı yetkisine girip girmediğini incelemesinin gerektiğini belirtmiştir. Ancak Mahkeme, her halükârda başvuranın lehine verilen kararın uygulanmamasına ilişkin şikâyetinin kabul edilemez olduğu gerekçesiyle reddedilmesi gerektiğinden, yargı yetkisine dair bir incelemeye ihtiyaç olmadığını değerlendirmiştir. Gerçekten de başvuran, özellikle, ulusal düzeyde mevcut olan tüm yasal yolları tüketmemiştir. Bu çerçevede Mahkeme, başvuranın Anayasa Mahkemesi önünde sadece usule ilişkin hususlara odaklanan bir itirazda bulunmak yerine, işvereniyle imzaladığı feragat sözleşmesinin iptali için hukuk davası açabileceğine işaret etmiştir. Yine AİHM'e göre başvuran bu yolu izlemiş ve başarısız olmuş olsaydı, hukuk mahkemesinin kararına Anayasa Mahkemesi önünde yeniden itiraz etme imkânına sahip olacaktı ki bu da özellikle sözleşmenin geçerliliğine bakarak esasa ilişkin bir değerlendirmeyi içerecekti. Bu bağlamda AİHM, başvuranın 6. maddesi altında ileri sürdüğü şikâyetlerinin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

ii. Bireysel Başvuru Hakkı

Bireysel başvuru hakkı bağlamında yaptığı incelemede Mahkeme, ilk olarak Hükümet'in, başvuranın işverenin davranışlarından sorumlu tutulamayacağı yönündeki argümanına katılmadığını açıklamıştır. Zira Mahkeme'ye göre başvuranın işvereni, Şar Dağları'nın doğal kaynaklarını korumak için kamu yararına kurulmuş, Hükümet tarafından onaylanan yıllık bir iş planı ve tarifesi olan ve bu nedenle bir "sivil toplum kuruluşu" olarak kabul edilemeyecek bir şirket statüsündedir. Bu nedenle Mahkeme, başvuru konusu şikâyetlerin Sözleşme'nin hükümleriyle *ratione personae* bağdaşmaz olarak değerlendirilemeyeceğini ve Sözleşme'nin 35. maddesinde sayılan diğer gerekçelerle açıkça dayanaktan yoksun veya kabul edilemez olmadığını tespit etmiştir.

Davanın esası bakımından yaptığı incelemede ise Mahkeme Hükümetin, başvuranın işten çıkarılmamış veya herhangi bir disiplin yaptırımına tabi tutulmamış, diğer bir deyişle olumsuz bir sonuçla karşılaşmamış olduğu yönündeki savını değerlendirmiştir. Bu çerçevede AİHM başvurana gönderilen uyarı mektubunun milli parkın genel müdürü tarafından imzalanmış ve resmi mühürle onaylanmış olduğunu not etmiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin

bireysel başvuru sisteminin etkili bir şekilde işleyebilmesi için, başvuranların veya potansiyel başvuranların, yetkililerden şikâyetlerini geri çekmeleri veya değiştirmeleri yönünde herhangi bir baskı görmeden Mahkeme ile özgürce iletişim kurabilmelerinin zorunlu olduğunu yinelemiştir. Somut davada ise başvuran, AİHM'e başvurduğu ve ilgili tüm yazışmaların kopyalarını sunmadığı için açıkça ve doğrudan işten çıkarılmakla tehdit edilmiştir. Mahkeme, bu tür bir iletişimin, her ne kadar başvuran doğrudan bir yaptırımla karşılaşmadıysa da 34. maddeyi ihlâl eden "baskı" ve "gözdağı" teşkil ettiği sonucuna varmıştır.

4

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

5. Toader / Romanya⁵ Kararı

Öz: Başvuru, yetkililerce, başvuranın engellilik durumunun, en basit günlük faaliyetlerini dahi başka kişilerin yardımı olmadan gerçekleştiremiyor olması ve ilerlemiş yaşı dikkate alınmadan, yalnızca mevzuatta kişilerin ortopedik durumu ile ilgili yapılan tanım dikkate alınarak değerlendirilmesi, bu şekilde yapılan değerlendirmeye başvuranın engelli olmadığına karar verilmesi sonucunda başvuranın kişisel bir yardımcıdan yararlanma hakkının ortadan kalkması, böylece başvuranın yaşamını bağımsız şekilde devam ettirme imkânını ortadan kalkması iddiasına ilişkindir.

Başvuran, 90 yaşında emekli bir dul kadındır. Başvuran, kendi evinde yalnız yaşamakta ve günlük aktivitelerinde aynı köyde yaşayan gelininden yardım almaktadır. Çeşitli tıbbi ve sosyal inceleme raporuna göre; başvuran yatalaktır, yeme içme ve kişisel hijyeni konusunda yardıma ihtiyaç duymaktadır. Başvuran, bu raporlara göre günlük ihtiyaçları için tamamen başka bir kişinin yardımına muhtaçtır.

14 Eylül 2020'de, bir sosyal hizmet çalışanı, bir doktor ve bir psikologdan oluşan bir ekip tarafından başvuran ile ilgili kapsamlı bir değerlendirme raporu hazırlanmıştır. Raporunda, başvuranın kendi evinde yalnız yaşadığı ve yatağa bağımlı olduğu, işitme kaybı nedeniyle iletişim kurmakta zorlandığı ve gelininin kendisine baktığı ifade edilmiştir. Raporunda ayrıca, ortopedik durumu yanında, başvuranın depresyon ve bilişsel bozulma da dâhil olmak üzere psikolojik diğer sorunlarla da karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. Rapor, başvuranın durumu gereği, "maksimum düzeyde korumadan" yararlanması gerektiğini belirtmiştir.

2 Ekim 2020'de, Neamț Engelli Yetişkinlerin Değerlendirilmesi Komisyonu ("Neamț Komisyonu"), başvuranın tıbbi durumunun, 762/1992/2007 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının belirlediği kriterlere göre bir 'engel' olarak kabul edilmediğine karar vermiştir.

Başvuran, Neamț Komisyonu kararının iptali için mahkemeye başvurmuştur. 2 Nisan 2021'de, Neamț İl Mahkemesi, başvuranın talebini kabul ederek, başvuranın ciddi bir engeli olduğu ve bir kişisel asistana ihtiyacı olduğunu belirten yeni bir karar verilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Neamț Komisyonu verilen karara itiraz etmiştir. İtiraz üzerine; Bacău İstinaf Mahkemesi, başvuranın durumunun 762/1992/2007 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararında engellilik anlamına geleceği belirtilen ortopedik durumlar arasında sayılmadığından bir engel olarak kabul edilemeyeceğine kesin olarak karar vermiştir.

⁵ Toader / Romanya Kararı, no. 22415/22, 12 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur/?i=001-231545>

Başvuran, yerel mahkemelerin engellilik durumunu ayrıntılı olarak değerlendirmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiği iddiasıyla Mahkeme'ye başvurmuştur.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuran ile ilgili hazırlanan raporların başvuranın günlük ihtiyaçları konusunda yüksek derecede başkalarına bağımlı olduğunu, gündelik işlerini tamamlama yeteneğinin sınırlı olduğunu, temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir kişisel yardımcıya ihtiyacı olduğunu ortaya koyduğuna işaret etmiştir. Mahkeme ayrıca Neamț Komisyonunun yalnızca mevzuatı dikkate alarak başvuranın durumunun 762/1992/2007 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen kriterlere göre bir engel olarak kabul edilmediğine karar verdiğine ve İstinaf Mahkemesinin de bu görüşü kabul ettiğine işaret etmiştir. Mahkeme, bu değerlendirmenin 14 Eylül 2020 tarihli raporda detaylı olarak açıklanan başvuranın özel durumuyla çeliştiğini de belirtmiştir.

Bu bağlamda, Mahkeme, Neamț Komisyonu ve İstinaf Mahkemesinin değerlendirmelerinin başvuranın ortopedik durumuna odaklandığını ancak başvuranın yüksek derecede bağımlılığını ve günlük işleri tamamlama yeteneğinin sınırlı olduğunu kabul ettiğini gözlemlemiştir. Başvuran, yetkililere başvurularında, tıbbi ve sosyal duruma ilişkin argümanlarını ortaya koyduğunu ve bu argümanların önemli olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen, Mahkeme, bu argümanların dikkate alınmış gibi görünmediğini belirtmiştir. Ayrıca, Mahkeme, yetkililerin başvuranın yaşını dikkate almadığına, başkalarına bağımlı olma durumunu değerlendirmedeğine ve bu konuda açıklama getirmediğine de işaret etmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında, Mahkeme, başvuran için bahsedilen riskler ve başvuranın zayıf durumu göz önüne alındığında, yetkililerin fazladan bir koruma sağlaması gerekmektedir, bu yardımın sağlanmamasının Sözleşme'nin 8. maddesini ihlâl ettiğine karar vermiştir.

6. Kaczmarek / Polonya⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın yürütülen bir soruşturma kapsamında ele geçirilen telefon görüşme kayıtlarının taleplerine rağmen silinmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinde düzenlenen özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran olay tarihinde Polonya İçişleri bakanının eşidir. 2007 yılında Merkezi Yolsuzlukla Mücadele Bürosu ve Varşova Bölge Savcılığı tarafından nüfuz ticareti iddiaları

⁶ Kaczmarek / Polonya Kararı, no. 16974/12, 22 Şubat 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231432>

hakkında soruşturma başlatılmıştır. İçişleri bakanı olan başvuranın eşi, yürütülen operasyona ilişkin tarım bakanını önceden uyardığı gerekçesiyle görevden alınmıştır. Başvuranın eşi hakkında ayrıca yürütülen soruşturmada yalan tanıklık yaptığı gerekçesiyle soruşturma başlatılmıştır.

31 Ağustos 2007 tarihinde iki başsavcı vekili, Varşova Bölge Savcılığında savcılar, Ulusal Güvenlik Ajansı ve Merkezi Yolsuzlukla Mücadele Bürosu temsilcileriyle birlikte basın toplantısı düzenlemişlerdir. Bu toplantıda başvuranın emniyet müdürüyle olan telefon görüşmesi dinletilmiştir.

2009 yılında bir gazete, yaptığı haberde başvuranın polis soruşturmasında elde edilen telefon görüşmelerine ait dökümlere ulaştığını belirtmiştir. Gizli soruşturma belgelerinin ifşa edilmesi iddiasıyla soruşturma başlatılmışsa da fail bulunamadığı gerekçesiyle soruşturma sonlandırılmıştır.

Başvuran 21 Mayıs 2008 yılında başsavcı vekili hakkında dava açarak kişisel haklarının ihlâl edilmesi nedeniyle tazminat ödenmesi ve başsavcı vekilinin özür dilemesine hükmedilmesini talep etmiştir. Mahkeme başvuranın kişisel haklarının ihlâl edilmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Karar temyiz ve yüksek mahkeme incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Ayrıca başvuranın soruşturma evrakında yer alan telefon görüşmelerinin silinmesine ilişkin talebi de reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme öncelikle başvuruya konu verilerin toplanmasına sebep olan soruşturmanın başvurana karşı değil başka kişilere karşı yürütülmüş olduğuna dikkat çekmiştir. Özellikle eşiyile ve oğluyula olan telefon görüşmelerine ait telefon konuşması dökümlerinin de elde edildiği üzerinde durulmuştur.

Mahkemenin üzerinde durduğu bir diğer nokta ise, soruşturmada elde edilen materyallerin soruşturma sonuçlandıktan sonra imha edilmemesidir. Mahkeme başvuranın taleplerine rağmen otoriteler tarafından materyallerin imha edilmediğini belirtmiştir.

Mahkeme karar tarihinde başvuruya konu materyallerin hâlâ Varşova Bölge Savcılığında mevcut olduğunu dikkate alarak, mevcut yasal düzenlemenin başvuran konumunda olan hakkında soruşturma yürütülmeyen kişileri korumakta yeterli olduğunun şüpheli olduğunu ifade etmiştir.

Mahkeme bu nedenle yasal düzenlemenin açık olmaması ve başvuranın bilgilerinin imha edilmesi hususunda usuli güvencelerin eksikliği nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinde düzenlenen hakka yapılan müdahalenin kanunilik kriterini sağlamadığını belirtmiş ve Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

7. Moldovan / Ukrayna⁷ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuran tarafından açılan babalık davasında yerel mahkemelerce, anne ile birlikte yaşama ya da çocuğun bakımı ve desteklenmesi gibi sosyal olguların kanıtlanmasını gerektiren eski mevzuatın uygulanmasına ilişkindir.*

Başvuran, 1993 doğumlu Ukrayna vatandaşı olup evlilik dışı bir ilişki sonucunda doğmuştur. Başvuranın babası olduğunu düşündüğü Ch. 25 Eylül 2012 vefat etmiştir.

2012 yılı Kasım ayında başvuran, Ch'nin yasal mirasçılara karşı açtığı dava ile Ch.'nin babası olarak tanınması ve nüfus kaydının bu yönde değiştirilmesini talep etmiştir. Davanın görüldüğü ilk derece mahkemesi tarafından yaptırılan DNA testi sonucunda Ch.'nin başvuranın babası olma olasılığının %99,9999 olduğu ortaya konulmuştur. Buna karşılık ilk derece mahkemesi, 16 Aralık 2013 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. İlk derece mahkemesi, öncelikle davada uygulanacak hukuku tespit etmiş ve 1 Ocak 2004 tarihinde yeni Aile Kanunu'nun yürürlüğe girdiğini belirterek bu Kanun yürürlüğe girmeden önce doğan çocukların soybağının kurulmasına ilişkin hususların 1969 tarihli eski Aile Kanunu hükümlerine tabi olduğunu ifade etmiştir. Eski Aile Kanunu'nun 53. maddesine göre ise ebeveynler tarafından soybağına dair ortak bir beyanda bulunulmadığı hallerde; çocuğun doğumundan önce anne ve babanın birlikte ortak bir hayat sürmesi, çocuğun birlikte yetiştirilmesi ve desteklenmesi ya da davalının babalığı kabul ettiğini gösteren bir kanıtın mevcut olması gerekmektedir. İlk derece mahkemesi 1969 tarihli eski Aile Kanunu kapsamında yaptığı incelemede yukarıda belirtilen koşulların mevcut davada bulunmadığını ve anılan Kanun kapsamında DNA testinin davanın kabulü için tek başına yeterli olmayacağını ifade etmiştir. Söz konusu karar, istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme ilk olarak, görevinin, ulusal düzeyde soybağı uyuşmazlıklarını inceleyen ulusal makamların yerine geçmek değil, bu makamların aldıkları kararları Sözleşme uyarınca incelemek olduğunu belirtmiştir. Bu ilke çerçevesinde Mahkeme, mevcut davada, ulusal

⁷ Moldovan / Ukrayna Kararı, no. 62020/14, 14 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231547>

makamlar tarafından başvuranın soybağına ilişkin davasında yapılan değerlendirmenin Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülüklerle uyumlu olup olmadığını inceleyeceğini ifade etmiştir.

Bu kapsamda yaptığı incelemede Mahkeme ilk olarak başvuran tarafından açılan soybağı davasının 1969 tarihli Aile Kanunu'nda öngörülen ispat koşullarının sağlanamaması nedeniyle reddedildiğini vurgulamıştır. Nitekim, DNA testinin henüz yaygınlaşmadığı bir dönemde kabul edilen 1969 tarihli Aile Kanunu'nun 53. maddesi ancak birlikteliğin, birlikte yaşamın ya da sosyal ilişkinin ispatı halinde soybağının kurulmasına imkân tanımaktadır.

Bununla birlikte Mahkeme, kendisinden DNA testi sonuçlarının güvenilirliğine ilişkin bir karar vermesinin istenmediğini vurgulamıştır. Mahkeme'ye göre önündeki mesele, DNA testinin güvenilir olup olmadığı veya Ch.'nin başvuranın babası olup olmadığı değil, ulusal makamlar tarafından benimsenen yaklaşımın ve yargılamanın sonucunun Devlet'in 8. madde kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin ihlâlini ortaya çıkarıp çıkarmadığıdır.

Mahkeme, iç hukukta derece mahkemelerinin 1969 ve 2002 tarihli Aile Kanunlarının zaman bakımından uygulanmasına ilişkin Yargıtay kararını takip etmesi sonucunda başvuranın davasında 1969 tarihli Kanunu uyguladıklarını ve bunun sonucunda soybağına ilişkin mevcut davada yalnızca sosyal olguların nazara alındığını ifade etmiştir. Mahkeme'ye göre bu yaklaşım, özellikle yeni test yöntemlerini kullanarak soybağının tespit edilmesini veya soybağına itiraz edilmesini imkânsız kılan ve esnek olmayan zaman sınırlamaları veya diğer usuli sınırlamalarla benzer sonuçlar doğurmuştur. Nitekim Mahkeme de *A.L./Polonya* (no. 28609/08, 18 Şubat 2014) ve *Tavlu/Türkiye* (no. 11449/02, 9 Kasım 2006) kararlarına atıfta bulunarak birçok kez bu tür sınırlamaların özel yaşama ilişkin menfaatlerle ters düştüğünü vurgulamıştır.

Mahkeme'ye göre yerel mahkemelerin bu yaklaşımı Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında pozitif yükümlülüklerin ihlâli anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 8. maddesi ihlâl edilmiştir.

8. Vagdalt / Macaristan⁸ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın evli bir kadından doğan çocuğu ile babalık ilişkisi kurulmasına yönelik yürüttüğü yasal süreçte yerel makamların babalığının tanınması için girişimlerini engellediği ve çocuğun yüksek menfaatinin göz ardı ettiği, ayrıca çocuğu temsil eden vasinin*

⁸ Vagdalt / Macaristan Kararı, no. 9525/19, 07 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231341>

üzerine düşen kanuni yükümlülükleri zamanında yerine getirmeyerek başvuranı çocuğuyla yasal bir ilişki kurma fırsatından mahrum bıraktığı iddialarına ilişkindir.

Başvuran, 2000-2005 yılları arasında Cs.H. ile evli olan E.R. ile evlilik dışı bir ilişki yaşamıştır. Bu ilişkiden 27 Eylül 2002'de bir kız çocuğu olan C. dünyaya gelmiştir. Ancak çocuk, evlilik içinde doğduğundan dolayı babalık karinesi gereğince Cs.H.'nin kızı olarak nüfusa kaydedilmiştir. Başvuran, bu durumu kabul etmemiş ve çocuğunun biyolojik babası olduğunu iddia etmiştir.

Başvuran, çocuğunun babalığını kanıtlamak için hukuki süreç başlatmıştır. Ancak bu süreçte bazı engellerle karşılaşmıştır. Örneğin, Vesayet Makamı'ndan C. için bir vasi tayin etmesi talebi reddedilmiştir. Bu kararın ardından Yüksek Mahkeme, bu kararı bozmuş ve davanın yeniden Vesayet Makamına gönderilmesine karar vermiştir.

Yeniden başlayan idari yargılamada, Vesayet Makamı çocuğun başvuranla duygusal olarak bağlı olduğunu ve başvuranın kendisini babası olarak gördüğünün farkında olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, başvuran ile anne arasındaki ilişkinin bozulmuş olmasının çocuk üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve kökenine ilişkin belirsizliklerin kişisel gelişimini olumsuz yönde etkilediğini uzman görüşleriyle tespit etmiştir. Bu nedenle, Vesayet Makamı çocuğun sağlıklı gelişimi için kökeninin açıklığa kavuşturulması gerektiğine karar vermiştir.

Başvuranın Cs.H.'nin babalığını çürütmek için başlattığı hukuki süreç sonucunda DNA testiyle biyolojik baba olduğu kanıtlanmıştır. Buna göre, mahkeme Cs.H.'nin babalığını iptal etmiştir.

Ancak, Cs.H. ve E.R. Yüksek Mahkeme'ye başvurmuş ve bu karara itiraz etmiştir. Mahkeme, Cs.H. tarafından 3 Haziran 2011 tarihinde yapılan babalık beyanına dayanarak babalık statüsünün tespit edildiğini belirterek başvuranın davasını reddetmiş ve yargılamayı durdurmuştur.

31 Mart 2017 tarihinde, C.'yi temsil eden vasi, Cs.H. aleyhine babalığın iptali için dava açmıştır. Başvuran bu davalara taraf olmamıştır. 14 Şubat 2018 tarihinde Veszprém Bölge Mahkemesi davayı zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle reddetmiştir. 2018 yılında başvuran, babalık statüsünün belirlenmesi için C. ve E.R. aleyhine hukuk davası açmış olup söz konusu dava halen derdesttir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, öncelikle başvuranın çocuğunun yüksek menfaatinin sağlanıp sağlanmadığını, adil bir karar verme sürecinin olup olmadığını ve başvuranın Sözleşme'nin 8. maddesinde güvence altına alınan menfaatlerinin korunup korunmadığını inceleme gerekliliğini vurgulamıştır.

Kararda, Macaristan'ın nesebi yasal karine veya tanıma yoluyla tespit edilmiş bir çocuğun biyolojik babası olduğunu iddia eden bir erkeğe doğrudan babalığa itiraz etme imkânı tanımadığına ve bu konuda vesayet makamının belirli koşullar altında başlatılabileceğine dair tespitlere yer verilmiştir. Ancak, başvuranın durumu, yerel makamların başvuranın çocuğunun babalığının tanınması için girişimlerini engellediğini ve çocuğun yüksek menfaatinin göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır.

Mahkeme, yerel makamların çocuğun aile durumu, başvuranla olan ilişkisi ve aile statüsünün açıklığa kavuşturulmasındaki menfaatleri de dikkate aldığını belirtmiş; ancak çocuğun kökenine ilişkin belirsizliğin çocuğun gelişimini olumsuz etkilediği ve bir kişinin kişisel kimliğinin önemli bir yönü hakkındaki gerçeğin ortaya çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır.

Mahkeme, yerel makamların çocuğun menfaatlerini temsil eden bir vasi ataması ve Cs.H.'nin babalığının iptali ve başvuranın babalığının tespiti için gerekli işlemleri başlatmalarının üç yıl sürmesini eleştirmiş ve bu sürecin çocuğun menfaatlerine uygun olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak, Mahkeme, Macaristan'ın başvuranın Sözleşme kapsamındaki aile hayatına saygı hakkını ihlâl ettiğine karar vermiş ve başvuranın manevi zararın tazmini için 10.000 avro (EUR) ödenmesine ve tüm masraf ve giderler için de 10.000 avro (EUR) ödenmesine hükmetmiştir.

9. Vehoeven / Fransa⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, Fransız mahkemelerinin, Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi uyarınca, başvuranın oğlunun Japonya'ya iadesine karar vermesi sebebiyle başvuranın aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiği iddiasıyla ilgilidir.*

Fransa vatandaşı olan başvuran 2007 tarihinde Japonya vatandaşı olan K. ile evlenmiş, 2008 yılında Japonya'da eşiyle birlikte yaşamaya başlamış ve 2015 yılında bu evliliğinden L.

⁹ Verhoeven / Fransa Kararı, no. 19664/20, 28 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231766>

adlı bir çocuğu dünyaya gelmiştir. Başvuran, 2017 yılının Temmuz ayında o tarihte 2 yaşında olan çocuğu L. ile birlikte ikamet ettikleri Japonya'dan tatil amacıyla Fransa'ya gitmiştir.

Başvuran tatil amacıyla Fransa'ya geldikten sonra eşini arayarak Japonya'ya geri dönmeyeceğini ve boşanma davası açtığını bildirmiştir. Bu durum üzerine başvuranın eşi olan K. Japonya Dışişleri Bakanlığı'na başvurmuş ve müşterek çocuk L.'nin iadesi için kendisine yardım edilmesini talep etmiştir. Japonya otoriteleri 20 Kasım 2017 tarihinde Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi ('Lahey Sözleşmesi') çerçevesinde L.'nin iadesi için Lahey Sözleşmesi'nin uygulanmasında yetkili Fransız makamına başvurmuştur. Fransız yetkili makamları hukuk mahkemesi önünde çocuğun babaya iadesi için bir dava açmıştır.

Yerel mahkemeler önünde başvuran çocuğun mutad mesken olan Japonya'ya iade edilmemesi için iddialarını dile getirmiştir. Bu çerçevede başvuran, eşi ile olan yazışmalarını delil olarak göstererek eşinin çocuğun Fransa'da kalmasına muvafakat ettiğini ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra başvuran, eşinin kendisine şiddet uyguladığını ileri sürerek ileride çocuğun da babası tarafından psikolojik ve fiziki şiddete uğrama riski olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca başvuran, çocuğunun doğduğundan beri hep kendisiyle beraber yaşadığını gerekçe göstererek Japonya'ya iadesi durumunda çocuğun psikolojik ve duygusal sağlığının zarar göreceğini belirtmiş ve bu durumun da onun yüksek menfaatine uygun olmadığını savunmuştur. Son olarak başvuran Japon otoritelerinin çocuk kaçırma ve velayet hakkı konusunda yabancılara yardımcı olmadığını gösteren bazı makalelere ve Japonya'ya vize almanın zorluğunu gösteren belgelere dayanarak çocuğun Japonya'ya iadesi halinde velayet hakkını kullanamayacağını ifade etmiştir.

Yapılan yargılama sonucunda ulusal mahkemeler başvuranın çocuğunu haksız yere mutad meskeni olan Japonya'dan çıkardığına kanaat getirerek başvuranın iddialarını reddetmiş ve çocuğun mutad mesken olan Japonya'ya iade edilmesine karar vermişlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Fransız yerel mahkemelerinin, babanın çocuğun Fransa'da kalmasına rıza gösterip göstermediği, çocuğun yüksek menfaatlerine hizmet edilip edilmediği ve çocuğun küçük yaşı ve annesiyle olan ilişkisinden mahrum bırakılmasıyla ilgili tüm ciddi risklerin bertaraf edilip edilmediği konusundaki kararlarını sırasıyla incelemiştir.

Mahkeme ilk olarak somut olayda başvuranın, babanın çocuğun iade edilmemesine sonradan rıza gösterdiği ve Lahey Sözleşmesi'nin uygulanmadığı iddialarının yerel

mahkemelerce gerçekten incelediğini ve bu konudaki kararlarında yeterli gerekçe sunduklarını kaydetmiştir.

Mahkeme ikinci olarak dava dosyasındaki belgelere dayanarak başvuranın Japonya'daki aile yaşamı döneminde eşinin kendisine uyguladığı şiddet nedeniyle çocuğa karşı herhangi bir şiddet veya bedensel cezalandırma riski bulunduğu yönündeki şikâyeti hakkında yerel mahkemelerin başvuranın bu iddiasını etkili olarak incelediği sonucuna varmıştır. Bu çerçevede Mahkeme, yerel mahkemelerin, başvuranın, aile içi şiddete ilişkin herhangi bir kanıt sunmadığını not ederek yerel mahkemelerin çocuğun fiziksel zarara maruz kalma riskini değerlendirirken, iade kararları için yeterli gerekçeler sunduğuna kanaat getirmiştir. Sonuç olarak AİHM somut olayda Sözleşme'nin 8.maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

10. B. T. / Rusya¹⁰ Kararı

Öz: Başvuru, İçişleri Bakanlığında polis olan başvuranın, eşinin doğum sonrasında hastanede tedavi görmesi ve yeni doğan çocuğa bakmayı reddetmesi üzerine idareden talep ettiği ebeveyn izninin reddedilmesine ilişkindir.

Başvuran İçişleri Bakanlığında polisi memuru olarak görev yapmaktadır. Başvuran bayan T.S. ile evlenmiş ve sonrasında kızları doğmuştur. Anne T.S., doğum sonrasında çocuğa bakmayı reddetmiş ve hastanede jinekolojik tedavi görmüştür. Başvuran çocuğu hastaneden almıştır. Bu sırada anne T.S.'nin çocuğa bakmayı reddettiğini doğrulayan bir belge noter tarafından onaylanmıştır.

Başvuran, çalıştığı birimden, kızı üç yaşına gelene kadar ebeveynlik izni talep etmiştir. Başvuran, eşi T.S.'nin hastanede tedavi gördüğünü ve çocuğu büyütmeyi reddettiğini, çocuğa kendisinin baktığını ifade etmiş; evlilik cüzdanını, çocuğun doğum belgesini ve annenin çocuğu büyütmeyi reddettiğini gösteren noter tasdikli belgenin bir kopyasını sunmuş ve talebinin acilen ele alınmasını istemiştir. Başvuranın talebi reddedilmiştir. Başvuran o tarihten itibaren işe gelmeyi bırakmış ve sonrasında geçerli bir sebep olmaksızın işe gelmediği için disiplin cezasına çarptırılmış ve görevden alınmıştır.

Başvuran söz konusu karara karşı bölge mahkemesinde dava açmıştır. Bölge mahkemesi başvuranın davasını reddetmiştir. Bölge mahkemesi, İçişleri Bakanlığında çalışmanın kamu güvenliği ve kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve dolayısıyla kamu yararına gerçekleştirilen özel bir kamu hizmeti türü olduğunu, bu tür bir hizmetle meşgul olan kişilerin

¹⁰ B. T. / Rusya Kararı, no. 15284/19, 19 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231604>

anayasal açıdan önemli işlevler yerine getirdiklerini ve bu nedenle özel bir hukuki statüye sahip olduklarını, dolayısıyla, federal yasama organının takdir yetkisi dâhilinde polis memurlarının hak ve özgürlüklerine sınırlamalar getirilebileceğini ifade etmiştir. Bölge mahkemesi ayrıca, İşçileri Kurumlarında Hizmet Kanunu'na göre baba olan erkek çalışanlara, ancak anne bakımı olmadan çocuk yetiştiriyor olmaları durumunda ebeveyn izni verilebileceğinin öngörüldüğünü; anne T.S.'nin, çocuğa bakmayı reddettiğini gösteren noter tasdikli belgenin, anne bakımının eksikliğini göstermediğini ifade etmiştir. Bölge mahkemesi sonuç olarak başvuranın işyerinden devamsızlık nedeniyle işten çıkarılmasının hukuka uygun bir disiplin tedbiri olduğuna karar vermiştir. Karar temyiz ve yüksek mahkeme incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme daha önce erkek ve kadın polis personeli arasında bu konudaki muamele farklılığını incelediğini ve bunun Sözleşme'nin 14. maddesi kapsamında nesnel ve makul bir şekilde haklı gösterilmediği sonucuna vardığını hatırlatmıştır. (bkz. Gruba ve Diğerleri / Rusya, no. 66180/09). Mahkeme söz konusu kararında, polisin operasyonel etkinliğini sürdürmenin, polislerin haklarına yönelik bazı kısıtlamaları haklı gösterebilecek meşru bir amaç olduğunu, ancak bu durumun, erkek ve kadın polis personeli arasındaki muamele farklılığını haklı göstermediğini belirtmiştir.

Mahkeme somut olayda, Rus hukukuna göre, erkek polis memurlarının ebeveyn iznine hak kazanmasının, çocuğa anne bakımının sağlanmaması koşuluna bağlı olduğunu; buna karşılık kadın polis memurlarının ise bu tür bir izne koşulsuz olarak hak kazandığını tespit etmiştir. Mahkeme bu bağlamda, erkek polis personeline koşullu (anne bakımının olmaması halinde) ebeveyn izni verilmesine ilişkin katı ve ayrımcı yorum nedeniyle başvuranın ebeveynlik izni talebinin reddedildiğini ifade etmiştir. Mahkeme'ye göre yetkililer, bir yanda polisin operasyonel etkinliğini sağlamaya yönelik meşru menfaat ile diğer yanda başvuranın ebeveynlik konusunda cinsiyet nedeniyle ayrımcılığa uğramama hakkı arasında denge kurma konusunda başarısız olmuştur.

Mahkeme belirtilen nedenlerden dolayı, ebeveyn iznine hak kazanma konusunda erkek polis memurları ile kadın polis memurları arasındaki muamele farklılığının makul ve objektif olarak haklı olduğunun gösterilemediği kanaatindedir. Dolayısıyla Mahkeme, başvuranın mağduru olduğu farklı muamelenin cinsiyete dayalı ayrımcılık anlamına geldiği sonucuna

varmıştır. Mahkeme sonuç olarak Sözleşme'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak 14. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

6

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

11. Almeida Arroja / Portekiz¹¹ Kararı

Öz: *Başvuru, yöneticisi tanınmış bir politikacı ve Avrupa Parlamentosu üyesi olan bir hukuk bürosu tarafından bir devlet hastanesinin pediatri bölümünün inşası hakkında verilen hukuki görüşün siyasi çıkarlar tarafından motive edildiğini bir televizyon kanalındaki yayın sırasında ima eden başvuranın, ifadeleri nedeniyle hakaret ve tüzel kişiliği rencide etme suçlarından mahkumiyetinin Sözleşme'nin 10. maddesini ihlâl ettiği şikâyetine ilişkindir.*

Başvuran ("Almeida Arroja"), Porto'da yaşayan ve özel bir televizyon kanalı olan Porto Kanal'ında yayınlanan günlük haber programında siyasi yorumlar yapan bir ekonomist ve üniversite profesörüdür. P.R. ise, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte C. hukuk firmasının yöneticisi olan bir avukat olup aynı zamanda tanınmış bir politikacı ve Avrupa Parlamentosu üyesidir.

Porto'daki São João Hastanesi' ine yapılacak pediatri bölümünün inşasını desteklemek ve fon toplamak amacıyla kurulmuş olan ve başvuranın başkanı olduğu J. isimli dernek bir proje hazırlamıştır. Projeyi ve tarafların sorumluluklarını görüşmek üzere 2014 yılında başvuran ile hastane temsilcileri arasında toplantılar düzenlenmiştir. Hastane, C. hukuk bürosundan hukuki tavsiye istemiştir. Bu doğrultuda, C. hukuk bürosu tarafından J. derneği, inşaat şirketleri ve hastanenin hak ve görevlerini belirleyen üçlü bir mutabakat zaptı hazırlanmıştır. Anlaşmanın ilk taslağının J. derneği tarafından reddedilmesinin ardından, 16 Nisan 2015 tarihinde başvurana ikinci bir taslak gönderilmiştir.

Başvuran, televizyondaki bir yayın sırasında, P.R. ve C. hukuk bürosu tarafından devlet hastanesine verilen hukuki görüşün siyasi çıkarlar tarafından motive edildiğini ima eden ifadeler kullanmıştır.

Avukat ve Avrupa Parlamentosu'nun tanınmış bir üyesi olan P.R. ve yöneticisi olduğu hukuk bürosu, ağır hakaret ve tüzel kişiliği rencide etme iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştur. Haziran 2018'de Matosinhos Ceza Mahkemesi, başvurana bir tüzel kişiliğe (C. hukuk firması) karşı suç işlemekten mahkum etmiş ve söz konusu ifadelerin gerçek dışı iddialar olduğunu ve firmanın prestijini etkilediğini tespit etmiştir. Bununla birlikte başvuranın, P.R.'ye ağır hakaret suçundan beraatine karar vermiş ve söz konusu ifadelerin olgular ve değer yargılarının bir kombinasyonu olduğunu, ancak çoğunlukla kamu yararını ilgilendiren bir konuda yanlış olamayan görüşler içerdiğini göz önünde bulundurmuştur.

¹¹Almeida Arroja / Portekiz Kararı, no. 47238/19, 19 Mart 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-231606>

Hem P.R. hem de başvuran temyize başvurmuştur. Mart 2019'da Oporto Temyiz Mahkemesi, tüzel kişiliğe hakaret suçundan verilen mahkumiyet kararını onamış, ancak başvurunu ayrıca P.R.'ye ağır hakaret suçundan da mahkum etmiştir. Temyiz Mahkemesi, hukuk bürosuna hakaret suçundan mahkumiyete yol açan ifadelerin P.R.'ye hakaret suçundan da mahkumiyete yol açması gerektiğine karar vermiştir. Temyiz Mahkemesi, başvurunu para cezasına çarptırmış ve hem P.R. hem de C. hukuk bürosu için tazminata hükmetmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların, Sözleşme'nin 10 § 2 maddesi anlamında "başkalarının itibarını veya haklarını" (C. ve P.R. hukuk bürosu) korumak gibi meşru bir amacı olduğunu belirtmiştir.

Demokratik bir toplumda bu kısıtlamaların gerekliliğine ilişkin olarak Mahkeme, hastanedeki inşaat çalışmaları ile ilgili tartışmaların kamu yararına ilişkin olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, P.R.'nin çok iyi tanındığını ve C.'nin de tanınmış bir hukuk firması olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, söz konusu ifadelerin; São João Hastanesi'ndeki pediatri bölümüne ilişkin çalışmaların durdurulması ve bunun C. hukuk bürosu tarafından hastaneye verilen siyasi amaçlı hukuki tavsiyelerin bir sonucu olduğu imasıyla ilgili olduğunu yinelemiştir. Mahkeme, söz konusu ifadelerin geniş çapta izlenmediği için geniş çapta yayılmadığını ve Oporto şehrinin nispeten küçük olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme, söz konusu ifadelerin, başvuranın siyaset ve kamu yönetimi arasındaki bağlantılara yönelik eleştirisi bağlamında değerlendirildiğinde değer yargısı olduğuna karar vermiştir. Özellikle, başkalarının olası niyetlerine ilişkin bir varsayımın bir olgu beyanı değil, bir değer yargısı olduğunu yinelemiştir. Mahkeme, söz konusu ifadelerin geniş çapta izlenmediği için geniş çapta yayılmamasını ve Oporto şehrinin küçük olmasını göz önünde bulundurarak başvuranın mahkum edilmesini orantısız bulmuştur.

Mahkeme, ifadelerin sınırlı bir izleyici kitlesine sahip özel bir televizyon kanalı tarafından yayımlandığını dikkate alarak, C. hukuk bürosunun faaliyetlerinin veya P.R.'nin bir politikacı veya avukat olarak kariyerinin ihtilafli ifadelerden etkilendiğinin tespit edilmediğini de göz önünde bulundurarak başvuranın, C. hukuk bürosuna 5.000 avro (EUR) ve P.R.'ye 10.000 avro (EUR) manevi tazminat ödemesine karar verilmesinin bu boyutta bir meblağı haklı çıkaracak kadar ciddi ifadeler olmadığını belirtmiştir. AİHM, bu nitelik ve ağırlıktaki bir yaptırımın, ifade özgürlüğü üzerinde "caydırıcı bir etki" yaratarak bireyleri kamuyu ilgilendiren meşru konuları tartışmaktan caydırabileceğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, Mahkeme ulusal mahkemelerin söz konusu yarışan hakları kendi içtihadına uygun olarak dengelemediğini belirterek başvuranın haklarına yapılan müdahalenin, ilgili ve yeterli gerekçelerle desteklenmediğine ve P.R. ile C hukuk bürosunun itibarına orantısız bir ağırlık verilerek Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında başvuranın ifade özgürlüğü hakkının ihlâl edildiğine karar vermiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Müdafaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr